

**Ilpo Tikkanen<sup>1</sup>**

## **IZAZOVI RAZVOJA ŠUMARSKE POLITIKE U EUROPI – NA ŠTO SE USMJERITI?**

### **MEĐUNARODNI PROCESI ŠUMARSKE POLITIKE KAO POGONSKA SNAGA**

Od 1990-ih godina, nacionalne šumarske politike u Europi sve više se oblikuju pod utjecajem razvitka međunarodnog šumarskog sustava, tj. kroz interakciju i međusobnu povezanost globalnih, regionalnih i nacionalnih razvojnih procesa šumarske politike. Sveobuhvatni cilj UN-ovih međunarodnih dogovora o šumama (IAF), "Ministarske konferencije o zaštiti šuma u Europi (MCPFE)" i "Šumarske strategije Europske Unije" je unapređenje potrajnog gospodarenja šumama i općenito održivog razvoja baziranog na šumama. Globalni UN postupci od UNCED-a 1992. i potonji "Međudržavni skup o šumama (IPF)", "Međudržavni forum o šumama (IFF)" i sadašnji UN forum za šume (UNFF) proizveli su skoro tri stotine programskih dokumenata-preporuka za djelovanje, inicijativa, principa i ostalih oblika zakonski neobvezujućih, kao i obvezujućih međunarodnih instrumenata, kao npr. svjetske konvencije.

UNFF-5 sastanak u svibnju 2005. godine nije uspio ostvariti bilo kakav značajan napredak prema zakonski obvezujućim instrumentima. Čak je i odgođen bez suglasnosti o osnaživanju međunarodnih sporazuma o šumama i nije mogao ostvariti niti ministarsku izjavu niti kompromisni rezultat (usporediti International Institute for Sustainable Development, 2005. Earth Negotiations Bulletin, vol. 13 br. 133). Međutim, za vrijeme savjetovanja uzet je na razmatranje, važan i vrijedan preduvjet za provedbu brojnih prijedloga za djelovanje naslijeđenih od IPF/IFF koji prethode UNFF sastancima, to jest uzeto je u razmatranje da li bi se mogao postići dogovor svih strana o kvantificiranim i vremenski određenim globalnim ciljevima za IAF kao podrška SFM-u. Ove rasprave otkrile su činjenicu kako još uvijek manjka politička volja i predanost za poduzimanje daljnjih koraka prema provedbi IAF-a, što je s razočaranjem zabilježeno u EZ. Identificirano je nekoliko osnovnih razloga za takav stav, uključujući uvrštavanje novih i nedefiniranih elemenata na dnevni red. Dijalog će se ipak nastaviti na UNFF - 6 od 13. do 24. veljače 2006., u New Yorku.

Usprkos ovih nedavnih neuspješnih pokušaja da se postigne značajan napredak, međunarodni politički procesi su se pokazali kao pogonska snaga u razvijanju nacionalnih šumarskih politika tijekom posljednjih 15 godina.

---

<sup>1</sup> European Forest Institute, Torikatu 34, 80100 Joensuu, Finland, e-mail: Ilpo.Tikkanen@efi.fi

## **MINISTARSKE KONFERENCIJE U EUROPI – RAZVOJ PROCESA PAN-EUROPSKE ŠUMARSKE POLITIKE I PRIPADAJUĆIH ISTRAŽIVAČKIH IZAZOVA**

U tijeku posljednjih 15 godina Ministarske konferencije o zaštiti šuma u Europi (MCPFE) odredile su glavna pitanja šumarske politike u regiji. Od 1990. godine ta pitanja su razrađena u sedamnaest Rezolucija kao političke obveze europskih zemalja kako bi poduprle potrajno gospodarenje šumama. Dok su se Strasburška (1990.) i Helsinška Rezolucija (1993.) uglavnom koncentrirale na pitanja ekološke potrajnosti i okoliša, u Lisabonskoj Rezoluciji (1998.) se može se primijetiti pomak prema društveno-ekonomskim aspektima. Daljnji razvoj može se vidjeti u Bečkoj Deklaraciji (2003.) gdje su 44 zemlje-potpisnice i EC postavili za cilj cjelovite šumarske politike postizanje ravnoteže između ekonomskih, ekoloških, društvenih i kulturnih uloga šuma u kontekstu održivog razvoja. Uz političku predanost, izraženu u Bečkoj Rezoluciji, definirane su neke spomena vrijedne strateške stavke i sredstva djelovanja:

- Smjernice šumarske politike koje će doprinijeti održivom razvoju i podložne utjecajima između sektora
- Provedbena faza u procesu stvaranja smjernica (MCFPFE i IPF/IFF/UNFF obveze i prijedlozi za djelovanje) je naglašena
- Poziv na unapređivanje sporazuma o udruživanju i bolju usklađenost smjernica koje utječu na šume.

Poruka je da smjernice šumarske politike treba gledati u širem političkom i društvenom kontekstu i da žarište aktivnosti treba usmjeriti na provedbu programa.

Bečka Rezolucija odražava suvremene političke prioritete dogovorene na ministarskoj razini u Europi, ali također uključuje smjernice i daje cjelokupni okvir za buduće oblikovanje smjernica na nacionalnoj razini. S te točke gledišta strategija zasnovanih na održivom razvoju, kako je izraženo u EZ, te strategije također prenose poruku znanstvenoj zajednici o politički relevantnim temama istraživanja. Ali pitanje je, da li je znanstvena zajednica usmjerila svoje resurse i kapacitete prema relevantnim pitanjima u Europi?

Bečka Rezolucija 1 (V1) naglašava potrebu jačanja sinergetskog djelovanja u SFM-u kroz suradnju više domena, te osobito putem nacionalnih šumarskih programa. Na osnovi konsenzusa ostvarenog na Međunarodnom skupu o šumama (IPF), pristup MCPFE-a nacionalnim šumarskim programima obilježen je sljedećim principima (usporedi MCPFE Work Programme, 2005.):

- Učestvovanje relevantnih dioničara i interesnih grupa u oblikovanju, provedbi i vrednovanju
- Holistički i među-sektorski pristup razmatranju učinaka šumskog sektora na ostale sektore, te učinke ostalih sektora i sektorskih djelovanja na šume
- Ponavljanje postupaka obvezno na dugi rok, uključujući korištenje kriterija i pokazatelja za motrenje, procjenu i izvještavanje o napretku provedbe prema SFM

- Izgradnja kapaciteta zasnovanog na intelektualnom, ljudskom i institucionalnom razvitku. U ovom kontekstu, V1 naglašava važnost izgradnje novih mogućnosti putem osposobljavanja, obrazovanja i istraživanja, osobito što se tiče zemalja središnje i istočne Europe
- Usuglašenost s nacionalnim zakonodavstvom i političkim smjernicama kako bi se odrazili nacionalni prioriteti i potrebe
- Integracija s nacionalnim strategijama održivog razvoja
- Usuglašenost s međunarodnim obvezama uz prepoznavanje sinergetskih efekata između međunarodnih inicijativa koje se odnose na šumu i legalno obvezujućih konvencija
- Institucionalna reforma i reforma djelatne politike može biti potrebna kako bi se ostvarila promjena političkih smjernica za razvijanje prikladnih uvjeta za SFM
- Pristup na razini ekosustava
- Ugovori o suradnji među vladama, poslovnim i građanskim društvima za provedbu djelatnosti
- Podizanje svijesti kroz poboljšanje komunikacijskih sredstava

Ovi principi uključuju izazove za šumu, a osobito za šumsku ekonomiju i programska istraživanja. U kontekstu Multidioničarskoga dijaloga na bečkom sastanku na vrhu u 2003. znanstvena zajednica sa Europskim šumarskim institutom, kao centralnom točkom, utvrdila je da šumarska istraživanja moraju biti sastavni dio svake faze NFP-procesa, počevši od formulacije programske djelatnosti i provedbe do vrednovanja provedenih politika i programa. Osobito izazovno područje istraživanja je empirijska analiza i vrednovanje učinaka raznih instrumenata politike rada na potrajno gospodarenje šumom, uključujući učinke uzrokovane programskim djelatnostima izvan tradicionalne šumarske politike. Većina europskih zemalja sada oblikuje ili provodi svoje nacionalne šumske programe. Integriranje najnovijih rezultata šumarske znanosti u procese koji oblikuju programsku djelatnost predstavlja stvarni izazov, ali također i potencijalno konkretne mehanizme za poboljšanje znanstveno-programске interakcije u praksi. Danas se neadekvatno i nedostatno korištenje znanstvenog znanja može smatrati jednom od slabijih točaka NFPS-a.

Bečka Rezolucija V2 pokreće pitanje jačanja ekonomske sposobnosti potrajnog gospodarenja šumom kao jednog od ključnih pitanja programske politike u Europi. Zabilježeno je da je ekonomska sposobnost šumskog gospodarenja od presudne važnosti za osiguravanje mnogostrukih dobrobiti šuma za društvo i da doprinosi održivom razvoju baziranom na šumi, osobito u ruralnim područjima. Stoga, sa stanovišta MCPFE-a, od životne važnosti je ugrađivanje ekonomske sposobnosti SFM-a u ruralne razvojne djelatnosti i strategije (Michalak 2005). Ovaj stav u potpunosti dijeli UNECE (usporediti United Nations Economic Commission for Europe. 2005, str. 221-222). S razvojem tržišta i prodaje šumskih proizvoda i usluga, kao i vrednovanjem i unapređivanjem cjelovitog niza šumskih dobara i usluga (koje šume pružaju), trebalo bi očekivati povećana financijska sredstva za

šumsku ekonomiju i istraživanja programske politike. Budući je ekonomska održivost u vezi i pod utjecajem ekološke i društvene dimenzije potrajnosti, društveno-ekonomsko i programsko-političko istraživanje od vitalne je važnosti. To je osobito izazovno za nove zemlje-članice EZ i zemlje u tranziciji zbog prilično malih istraživačkih kapaciteta.

Bečka rezolucija 3 (V3) obuhvaća ciljeve očuvanja i povećanja društvenih i ekonomskih dimenzija potrajnog gospodarenja šumama u Europi. U današnjoj Europi to je predmet radne politike, koja je usko vezana, kao što je već rečeno, s ekonomskom sposobnošću, a koja se odnosi kako na ruralne potrebe življenja, tako i na rastuće potrebe gradskog društva. Društveno održivi razvoj, u smislu stvaranja seoskog prihoda, zapošljavanja i održive zajednice, kao i za urbane rekreacijske vrijednosti šuma, zaslužilo bi europske poredbene analize, i vrednovanje provedenih politika i programa, skupa sa njihovim doprinosima - ili neuspjesima - u povećanju društvene održivosti.

Rezolucije 4 (V4) i 5 (V5) usmjerene su na ekološku i okolišnu politiku koja se tiče očuvanja biološke raznolikosti, klimatskih promjena, te potrajnog gospodarenja šumom. Obje rezolucije postavljaju dva osnovna i među-disciplinarna istraživačka zadatka:

- Koje su društveno ekonomske posljedice i učinci u smislu troškova i dobrobiti, povećanja i očuvanja biološke raznolikosti i ublažavanja globalnih klimatskih promjena kroz opcije šumskog gospodarenja;
- Koji su učinci/neuspjesi različitih političkih instrumenata/programa po pitanju očuvanja biološke raznolikosti šuma; koji su učinci programske politike različitih djelatnih sektora/programa u ublažavanju globalne promjene klime.

Dakle, je li šumarska znanstvena zajednica usmjerila svoje resurse i istraživačke projekte prema novim i programski relevantnim pitanjima koja su gore opisana? U kontekstu MCPFE-procesa, Europski šumarski institut (EFI) nedavno je proveo pregled i analizu politički relevantnih istraživanja u Europi (Bouriaud, 2005). Cilj ove studije bio je da načini pregled aktivnih projekata i nedavno objavljene literature u Europi, koji se odnose na pitanja naznačena u Lisabonskim i Bečkim Deklaracijama, Rezolucijama i Programima rada. Nadalje cilj je studije ustanovljenje relevantnih istraživanih rezultata i potreba u kontekstu MCPFE-procesa. Grupiranje istraživanih područja zasnivalo se na spomenutim Rezolucijama, tj. području programskog djelovanja, društvenoj ekonomiji, očuvanju raznolikosti i klimatskim promjenama. Što se tiče usmjeravanja istraživanja u europskim zemljama došlo se do značajnog zaključka: dok oko 2/3 pitanja identificiranih po MCPFE zastupa društveno-ekonomske i znanstveno djelatne pristupe i instrumente, samo je prosječno 10% europskog istraživačkog kadra specijalizirano za ove domene istraživanja. U zemljama središnje i istočne Europe taj je udio čak manji. Ova činjenica zahtijeva ozbiljno razmatranje u reviziji programske djelatnosti šumarske znanosti kako bi se poboljšala znanstvena baza za strategije održivog razvoja i podupirajućih šumarskih programa kako na europskoj tako i na nacionalnoj razini.

## ŠUMARSKA STRATEGIJA EU U PREISPITIVANJU

Osim tekuće provedbe radnog programa MCPFE, zbiva se još jedan značajan europski proces djelatne politike. Godine 1998. Vijeće Europe prihvatilo je Rezoluciju o šumarskoj strategiji za Europsku Zajednicu. Rezolucija Vijeća također traži od Komisije da izvjesti o provedbi Strategije za šume pet godina nakon njezinog prihvatanja. Na osnovi ovog zahtijeva Strategija je nedavno prošla kroz proces ponovnog preispitivanja. U vrednovanju primijenjene Strategije tijekom 2004. i 2005. godine, odvijale su se opsežne konzultacije, putem relevantnih odbora Komisije, s državama-članicama i ulagačima u pripremanju Nacrta radnog dokumenta za osoblje Povjerenstva (Report from the Stakeholder Consultation.....2005).

Postoji li potreba za preispitivanjem postojeće Strategije za šume za proširenu i dalje rastuću Zajednicu – obzirom na nestalno političko okružje? Da li je provedena Strategija pokazala učinkovitost u postizanju svojih ciljeva?

Rezolucija Vijeća je 1998. godine utemeljila okvir za aktivnosti, ne zajedničku europsku šumarsku politiku, za akcije u svezi šuma, a u cilju potpore potrajnom gospodarenju šumama. Okvir naglašava važnost multifunkcionalne uloge šuma, a zasnovan je na principu dopunjavanja s nacionalnim šumarskim programima kao glavnim instrumentima za nacionalnu koordinaciju i provedbu međunarodnih obveza, principa i preporuka. Cilj mu je bolja koordinacija kompleksne djelatne politike Zajednice i programa država-članica, koji utječu na šume i šumarski sektor. On uzima u obzir obveze dogovorene u procesima globalne šumarske politike, kao što su IPF/IFF/UNFF, a djeluje i kao stranka-potpisnica slično državama-članicama u MCPFE procesu.

Nacionalni šumarski programi i programska politika, potvrđeni od MCPFE-a, skupa s aktivnostima Zajednice, tvore bazu i bit dokumenta Strategije za šume EZ. Aktivnosti Zajednice, koje su učinjene skorašnjih godina, obuhvaćaju nekoliko polja djelatnosti, kao što su: ruralni razvoj, zaštita šuma i motrenje, bio-raznolikost, klimatske promjene, proizvode porijeklom iz šume, certifikaciju, istraživanja, informiranost o šumi i komunikacije, šumski reproduktivni materijal i zdravlje biljaka (Commission of the European Communities 2005).

Promijenjeno okružje djelatnosti unutar proširene Zajednice, kao i zaključci iscertani u provedbenom pregledu, stvaraju izazove za preispitivanjem postojeće Strategije. Najvrednija pitanja razvojne politike za koja treba naći odgovore uključuju sljedeće (usporediti također *Nacrt radnog dokumenta Povjerenstva* 2005:

- Ciljevi Strategije bili su nejasno opisani, pa zato načini i instrumenti za provedbu Strategije nisu bili dobro ciljani; iz ovoga slijedi da se procjene učinkovitosti i uspješnosti ne mogu zasnivati na poslovnim testovima uspješnosti;
- Glavni ciljevi koje treba koordinirati unutar programske djelatnosti Komisije, koji itječu na šume i šumarski sektor između Zajednice i država članica, nisu uspješno provedeni, a unutar Komisije, pitanja šumarske politike još su uvijek smještena pri 17 DG;

- Šumarski sektor unutar proširene Zajednice i cjeline ekonomske regije postao je važna ekonomska aktivnost, ali žarište šumarske programske politike se pomaklo u smjeru očuvanja prirode i održavanja bio-raznolikosti;
- Konkurentnost i ekonomska sposobnost gospodarenja šumama i šumarstvo sve više su prozivani radi istovremenog povećanja zahtjeva prema okolini, društvenim i ekonomskim ciljevima, kao potpora strategiji za ostvarenje cjelokupnog održivog razvoja društva;
- EZ je preuzela vodeću ulogu u provedbi Kyoto protokola, od kojeg se očekuje značajan utjecaj na šumarsku programsku politiku i konkurentnost šumarskog sektora, ali glavni izazovi leže u među-sektorskoj koordinaciji programskog djelovanja unutar ovog kompleksnog konteksta.

Pregled šumarske strategije EU u sadašnje vrijeme nalazi se u fazi izrade novog plana aktivnosti. Prema zaključcima Vijeća (Council of the European Union 2005) Komisija treba predstaviti taj plan Vijeću do sredine 2006. godine.

Izvještaj o provedbi postojeće Strategije iznosi jasnu poruku o očekivanjima i izazovima s kojima će se suočiti preispitana strategija. Kao početnu točku ovog preoblikovanja izvještaj navodi: "Gledajući u cjelini, osnovni principi i elementi određeni 1998. godine u *EU Forest Strategy* još vrijede. SMF i multifunkcionalna uloga šuma ostaje kao nadgradnja općim principima; nacionalni šumarski programi osiguravaju povoljan okvir za provedbu ovih principa; postoji široko priznavanje rastuće potrebe za uzimanje u razmatranje među-sektorskih pitanja u programskoj politici šumarstva. "Commission of the European Communities 2005, str. 7." Štoviše, Akcijski plan treba podržavati Lisabonske ciljeve održivog ekonomskog rasta i konkurentnosti, kao i Getenburške ciljeve zaštite kvantitete i kvalitete prirodnih rezervi.

S točke gledišta da treba napraviti napredak u provedbi šumarske programske politike u Europi, bilo bi nužno da prerađena Strategija za šume pobliže označi ciljeve programske djelatnosti konkretnije nego što je to učinjeno u Rezoluciji Vijeća (Council Resolution 1998). Bez postavljanja jasnih programskih ciljeva, nacrt programskih instrumenata i mehanizama Zajednice ostaje nejasno i nedefinirano područje. MCPFE Bečka Deklaracija naglasila je ravnotežu između ekonomskih, ekoloških, društvenih i kulturnih funkcija šuma, a EC se, kao potpisnica dokumenata, obvezala djelovati prema tom cjelovitom usmjerenju. Stoga, to bi predstavljalo prirodnu osnovicu za definiranje ciljeva u Strategiji za šume. Također je vrijedno spomenuti da MCPFE Bečki sastanak i prijedlog za Akcijski plan EZ za preoblikovanje Strategije šumarstva, naglašavaju važnost konkurentnosti i ekonomske održivosti gospodarenja šumom u EZ i Europi u cjelini. Ekonomska održivost smatra se temeljnim stupom potrajnosti, iako je sve više izložena izazovu rastućih zahtjeva za ostvarenje okolišnih i socijalnih ciljeva. Ovaj pritisak na šumarski sektor povećava se osobito u zemljama s ekonomijama u tranziciji.

Procesi šumarskih djelatnosti UN, uključujući IPF/IFF/UNFF prijedloge za djelovanje, MCPFE programske obveze koje se odnose na šume i šumarski sektor Europe, kao i tekuće preispitivanje i reformulacija Strategije za šumarstvo kroz

razvijanje Akcijskog plana EZ za potrajno gospodarenje šumama, identificirali su glavna pitanja šumarske politike od 1990. godine. Osnovni problem nije identificirati, ili ponovno identificirati nove ciljeve šumarske programske politike, već gdje se usredotočiti u primjeni te politike.

Što bi mogao biti put naprijed, kako nastaviti i gdje bi se moglo biti pogodno žarište za razvoj šumarske programske politike?

## **PREMA POVEĆANJU SURADNJE, ODRŽIVOJ IZGRADNJI KAPACITETA I POBOLJŠANOJ KOORDINACIJI PROGRAMSKOG DJELOVANJA**

Usprkos polaganog napretka u kontekstu procesa globalne šumarske politike usmjerene na provedbu programske djelatnosti, može se zaključiti kako je međunarodni dijalog predstavljao važnu pogonsku silu za razvoj šumarske politike i preoblikovanje iste na nacionalnoj razini, osobito u mnogim europskim zemljama. Učinci međunarodnih procesa manifestiraju se u stvaranju nacionalne politike, npr. u sljedećim obilježjima (usporediti Tikkanen i dr. 2003):

- Šumarske politike su preformulirane ili su u fazi oblikovanja slijedeći opće prihvaćene principe i preporuke, kao što je prihvaćanje principa sudioništva;
- Nacionalno zakonodavstvo i srodni regulativni instrumenti obnavljaju se u cilju unapređenja potrajnog gospodarenja šumama kako bi se uzeli u obzir ekološki, ekonomski, društveni i kulturni aspekti;
- Nacionalni šumarski programi ili ekvivalentni pristupi oblikovani su, provode se ili su u fazi planiranja, prema MCPFE sugestijama;
- Međunarodna suradnja i umreženje općenito su povećani.

Većina programskih pitanja vezanih uz ciljeve održivog na šumi baziranog razvoja, kako je prethodno navedeno, jasno su određeni i prepoznati u zemljama središnje i jugoistočne Europe s ekonomijama u tranziciji. U ovoj regiji jezgra problema, koji su povezani sa šumama i prirodnim bogatstvima, istovremeno je društvena, politička, ekonomska i kulturna po svojoj prirodi. Glavni problemi, npr. iz perspektive ruralnoga razvoja i strategija za ublažavanje siromaštva proizlaze iz dva međusobno povezana, iako često suprotstavljena tranzicijska procesa: 1) tranzicija prema tržišno baziranim ekonomijama na globalnim kompetitivnim tržištima; 2) potreba reformi temelja javnih šumarskih programskih djelatnosti kako bi se odgovorilo EZ i međunarodnim obvezama. Ključno pitanje u ovom pogledu može biti sažeto kako slijedi:

- Kako potaknuti i osigurati, putem programske podrške, povoljne uvjete za funkcioniranje i razvoj tržišta, poduzetništva i inovativnih ulaganja na konkurentnoj i profitabilnoj osnovi u šumarstvu i šumarskom sektoru, pod istovremenim pritiskom rastućih ekoloških i društvenih zahtjeva i restrikcija koje se nameću gospodarenju šumama. Također, kako uz sve ovo istovremeno odgovoriti na međunarodne obveze, s neadekvatnim sredstvima, kapacitetima, infrastrukturom i institucijama?

Konkretno rečeno, to predstavlja izazov kako integrirati i praktički primijeniti i pretvoriti Lisabonske i Getenburške ciljeve u izvedive programske djelatnosti i akcijske planove.

Dakle, koji bi put bio preporučljiv za djelovanje? Na što se fokusirati nakon preformulacije javne šumarske politike i kakva bi bila uloga institucija za šumarska istraživanja u ovakvom razvojnem procesu? Razmatranja na različitim platformama međunarodne šumarske politike pokrenula su neke osnovne institucionalne i strukturalne čimbenike, kao što su usaglašavanje programske politike, udruživanja i izgradnju kapaciteta, koji se mogu smatrati nužnim uvjetima za promjenu programske politike i glavnih predmeta istraživanja u procesima razvojnih programskih djelatnosti. Koje od ovih staviti u prvi plan? U ovim procesima nacionalni istraživački instituti i sveučilišta imaju važnu ulogu. Mreža međunarodne suradnje može, zauzvrat, biti katalizator u početnoj fazi procesa.

Unutar okvira međunarodne šumarske politike, Europski šumarski institut, u suradnji sa Šumarskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, Šumarskim institutom, Jastrebarsko u Hrvatskoj te 7 drugih šumarskih fakulteta i istraživačkih instituta u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori, Makedoniji, Albaniji, kao i Sveučilište Ujedinjenih naroda (UNU), Sveučilište Joensuu, Finska i Finsko Ministarstvo vanjskih poslova su u 2005. godini pokrenuli četverogodišnji projekt za izgradnju kapaciteta šumarske programske politike i ekonomije, obrazovanja i istraživanja (FOPER). Osnovna zamisao ovog kooperativnog nastojanja je da kroz FOPER, EFI i njegovi partneri zaista doprinesu provedbi MCPFE-ovih zacrtanih obveza o izgradnji kapaciteta za dugoročni razvoj šumarske programske politike u ovom dijelu Europe. EFI, sa svojim članovima, također ispunjava svoju zadaću i viziju kreiranja istinite europske mreže istraživanja šuma osnaživanjem znanstvene suradnje.

FOPER također ima za cilj učvršćenje interakcije znanosti i programske politike u konkretnom i praktičkom smislu u duhu MCPFE. Zasnovano na pregledu politički relevantnih istraživanja u Europi, kao i na nedavnoj procjeni potrebe angažiranja u obrazovanju u ovih pet zemalja, FOPER će se baviti rastućim društveno-ekonomskim pitanjima i zadacima šumarske politike. Stoga, zajednički zadatak za FOPER partnere bi mogao biti formuliranje i specifikacija istraživačkih programa koji bi bili relevantni u programskom djelovanju šumarstva u budućnosti. Ovaj program također bi se mogao povezati s pripremom šumarskih programa svrsishodnih šumarskoj politici, kao dijela MCPFE aktivnosti u međusobnoj interakciji znanosti i programske politike. Program bi mogao funkcionirati kao sredstvo za usmjerenje načina rada tako da oskudni resursi istraživanja služe razvoju šumarske politike uopće, a također i za dobivanje vanjskih financijskih sredstava iz europskih izvora. Nadamo se da iako je FOPER-ov mandat usredotočen na izgradnju kapaciteta i mreže obrazovnih ustanova za istraživanje u šumarskoj ekonomiji i programskoj politici, da mu je ipak dugoročni cilj podupiranje održivog razvoja baziranog na šumama u ovim zemljama. U širem kontekstu europske šumarske djelatnosti FOPER bi također mogao poslužiti, u slučaju da je uspješno proveden, jačanju suradnje i učvršćenju zajedničkog europskog šumarskog sektora u našim modernim društvima.

## LITERATURA

- Bouriaud, L. 2005. Review and Analysis of Policy Relevant Research Related to the Process of Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. European Forest Institute. Unpublished manuscript.
- Commission of the European Communities. 2005. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Reporting on the Implementation of the EU Forestry Strategy. COM(2005) 84 final. Brussels.
- Council of the European Union. 2005. Conclusions on an EU Forest Action Plan. Brussels.
- Forest Policy and Economics Education and Research (FOPER). 2005. Project Documents. European Forest Institute.
- International Institute for Sustainable Development (IISD). 2005. Earth Negotiations Bulletin. Vol.13 No.133. UNFF-5 Final. New York.
- Michalak, R. 2005. MCPFE's View on the New Directions of Sustainable Forest Management Financing. In: Pajujoja, H., Sisak, L. and Kaczmarek, K. (eds.). Evaluating Forestry Incentive and Assistance Programmes in Europe – Challenges to Improve Policy Effectiveness. EFI Proceedings No. 54, 2005.
- Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. 2005. MCPFE Work Programme. Liaison Unit Warsaw.
- Report from the Stakeholder Consultation on the Draft Commission Staff Working Document. 2005. Brussels.
- Tikkanen, I., Niskanen, A., Bouriaud, L., Zyrina, O., Michie, B. and Pussinen, A. 2003. Forest-based Sustainable Development: Forest Resource Potentials, Emerging Socio-Economic Issues and Policy Development Challenges in CITs. In: Oksanen, T., Pajari, B. and Tuomasjukka, T. (eds.). Forests in Poverty Reduction Strategies: Capturing the Potential. EFI Proceedings No. 47, 2003.
- United Nations Economic Commission for Europe. (UNECE). 2005. European Forest Sector Outlook Study, 1960-2000-2020. Main Report. (EFSOS). Geneva.